

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД ІМЕНІ КОНЦЕПТУ ТЕРОРИЗМ

О.О. Жулавська

Метою статті є компонентний аналіз номінацій, що складають синонімічний ряд імені концепту ТЕРОРИЗМ.

Актуальність теми визначається кількома причинами. По-перше зацікавленість до дослідження лінгвокультурних концептів останнім часом зростає, а концепт ТЕРОРИЗМ є одним з таких, що потребують ретельного вивчення з огляду на сучасне соціально-політичне становище в світі. По-друге номінація тероризм, її деривати та її синонімічний ряд відіграють велику роль у комунікативних процесах англomовної й світової спільноти.

Увага лінгвістів досить пильно привернута до аналізу концептів взагалі, але саме концепт ТЕРОРИЗМ та синонімічний ряд імені концепту номінації *terrorism* розглянутим ретельно не був, що й визначає наукову новизну роботи.

Концепт являє собою одиницю або квант структурного знання, а тому має певну, хоча й не жорстку структуру [1,29]. Визначення структури концепту ТЕРОРИЗМ неможливо без визначення його структури та аналізу синонімічного ряду імені концепту ТЕРОРИЗМ.

Складний характер структурної організації концепту передбачає, що за ним можуть стояти знання різного ступеню абстракції, тобто різні формати знання. Концепт може існувати одночасно як окремий смисл і як загальна концептуальна структура, що включає інші концепти, та задає різні ступені абстракції [1,36].

Аналіз синонімів ключового слова, що вербалізує концепт, який досліджується, дає змогу виявити диференційні признаки цього концепту. Вони виявляються у зіставленні лексем, що належать одному синонімічному ряду [9,124-125].

Члени синонімічного ряду імені концепту ТЕРОРИЗМ є складовими елементами суміжних концептів.

Згідно з англomовними тлумачними джерелами [12] – [18], синонімами імені концепту ТЕРОРИЗМ є *agitation* (неспокій, тривога), *affright* (страхати), **alarm** (тривога), **anarchy** (беззладдя), *consternation* (приголомшення, заціпеніння), **destruction** (знищення, убивство), **dread** (тріпотіти, треміти від жаху), *dismay* (переляк), *fear* (страх), *fright* (раптовий переляк), **horror** (жах), **intimidation** / **to intimidate** (залякування), **menace** (небезпека), **oppression** / **to oppress** (пригнічення, тиранія), *panic* (панікувати, наводити паніку), *petrify* (ціпеніти від жаху), **reign of terrorism** (терористичне правління), *sabotage* (саботаж, диверсія), **subversive** (людина, яка веде підривному політичну діяльність), *scare* (нажахати), *threaten* (загрожувати), **tyranny** (тиранія), *rebel* (повстанець, бунт) **revolutionary** (революціонер), **violence** (насильство).

Аналіз дефініцій англomовних тлумачних лексикографічних джерел та функціонування перелічених номінацій в сучасному британському газетному дискурсі свідчить про наявність певних семантичних відмінностей між членами цього синонімічного ряду, обумовлених відмінностями між поняттями, що вони репрезентують.

Alarm (n, U) / **to alarm** має значення, по-перше, **сигналу тривоги** (7) та **попередження** (7) про будь-яку небезпеку; по-друге, **процесу** (9) **раптового та несподіваного нападу суб'єкту на об'єкт, що має за мету зчинити вплив на об'єкт нападу задля залякування та досягнення якоїсь цілі; а також стану** (6), (8) **приголомшення від жаху, насилля або якогось трагічного випадку, що був пережитий об'єктом.** У досліджуваному британському англomовному публіцистичному дискурсі найчастотнішим є вживання номінації **alarm** в атрибутивній функції зі значенням: **такий що несе щось страшне та приголомшуюче, лякає, визиває тривогу, сполох** (1) – (4). Усі зазначені семантичні ознаки актуалізуються у британському газетному дискурсі, порівн.:

- (1) *The Royal Blackburn Hospital has closed down its neo-natal unit after six babies became infected with the superbug MRSA. The unit was closed a month ago but the decision was not made public so as "not to cause **alarm**", the hospital said.*
(The Times, Oct. 17, 2007, p.4.)
- (2) *The **alarm** was raised by a neighbor who heard the sound of a smoke **alarm**.*
(Sunday Mercury, Oct. 14, 2007, p.8.)
- (3) *Sir, I read with **alarm** that drinking between seven and seventeen large glasses of wine a week puts me in the "hazardous" range, but I am able to console myself with the thought that only a small increase in my consumption will lift me out of it.*
(The Times, Oct. 17, 2007, p.16.)
- (4) *Mr Kaczynski, and his twin brother Lech, the Polish president, have managed to **alarm** or offend most of the other European Union governments in the two years since they came to office.*
(The Financial Times, Sept. 25, 2007, p.10.)

Anarchy (n, U) має значення **стану відсутності уряду або правління у будь-якій сфері** (5), (6); **невизнання моральних законів; повного політичного та морального безладу** (6). Також має значення **такого державного устрою, в якому немає правлячої особи, а кожен житель має необмежену свободу** (7). У досліджуваному британському англомовному дискурсі зазначені семантичні ознаки виражаються імпліцитно, як протиставлення демократичній формі державного устрою, порівн.:

- (5) *So far so quirkily entrepreneurial - a modern twist on the old story of British **anarchy**.*
(The Times, Sept. 17, 2007, p.24.)
- (6) *Citing last year's military coup in Fiji and recent riots in Tonga and the Solomon Islands, New Zealand's foreign minister said that several countries teetered "on the brink of civil war and **anarchy**".*
(Daily Telegraph, Oct. 17, 2007)
- (7) *We all know that any election in uniform would be illegal. But they prefer to play with the constitution and create a crisis rather than have a smooth transition to democracy," Mrs Bhutto said. "Pakistan can ill afford confrontation and **anarchy**."*
(The Birmingham Post, Sept. 18, 2007, p.9.)

Destruction (n, U) має значення **процесу руйнування будь-якої споруди або відносин між людьми** (8) – (9); **розриву зв'язків із усім матеріальним та духовним** (16). Ця номінація також експлікує **дію, результатом якої є смерть людей або інших істот; жорстоке масове вбивство** (8) – (10). Функціонуючи у досліджуваному британському англомовному газетному дискурсі ця номінація активує останню семантичну ознаку за допомогою широковживаного словосполучення *weapons of mass destruction*(10), порівн.:

- (8) *SIR - Nato policy in Afghanistan (Letters, October 12) demands an urgent rethink. We are rightly making war on the Taliban but, by committing ourselves to the **destruction** of the principal cash crop of southern Afghanistan - namely the poppy - we are effectively declaring war on the civilian population, by seeking to deny them their main means of livelihood.*
(Daily Telegraph, Oct. 15, 2007)
- (9) *But in many cases, fishing and other activities should be able to continue. It is more than possible to use the seas while avoiding the wanton **destruction** of sensitive marine life.*
(The Scotsman, Oct. 13, 2007, p.4.)

- (10) *Just as in the runup to the invasion of Iraq, the Washington air is thick with unsubstantiated claims about **weapons of mass destruction**; demoralization of the country's president has reached bizarre proportions; intelligence leaks about links with al-Qaida and attacks on US and British targets are now routine; demands for war from the administration's neoconservative outriders are becoming increasingly strident; the pronouncements of George Bush and his vice-president, Dick Cheney, are turning ever more belligerent - and administration sources claim that the British government is privately ready to pay ball.*
(The Guardian, Oct. 5, 2007, p.39.)

Дериват номінації *destruction* (*n, U*) – *destructive* актуалізує у сучасному британському англомовному дискурсі семантичні ознаки номінації *destruction* (*n, U*), та характеризує суб'єкт або об'єкт як такий, що *рушить та руйнує не тільки оточення та щось матеріальне, а й самого себе* (11), порівн.:

- (11) *NICOLA COOPER is an idiot. She gave cannabis to her own teenage children once she discovered that they were already smoking it, or - as this moronic, **self-destructive** crime is invariably described these days - 'experimenting' with it.*
(The Mail on Sunday, Oct. 14, 2007, p.33.)

Horror (*n, U*) – позначає емоційний **стан** людини в якому змішані ненависть та жах як **результат** якоїсь дії / впливу суб'єкта на об'єкт (12); це тремтіння від страху та неприязні. У британському газетному дискурсі ця номінація об'єктивує перелічені семантичні ознаки як **стан**, як **результат** дії або збігу обставин (12) – (14), порівн.:

- (12) *A mother watched in **horror** as her fisherman son was killed when his boat capsized and sank.*
(The Mirror, Jan. 31, 2002, p.15.)
- (13) *The loss of so many lives, the impact of such **horror**, has led to widespread international grieving - but what do such rituals tell us about our societies and the way in which we process death?*
(The Scotsman, Oct. 30, 2001, p.4.)
- (14) *Heidi Madden, aged 30, looked on in **horror** from the balcony of her apartment directly across the river from the World Trade Centre as the twin towers fell just minutes after her husband had phoned her from inside.*
(The Birmingham Post, Sept. 17, 2001, p.2.)

Intimidation (*n, U*) / **to intimidate** має значення **процесу** залякування суб'єктом об'єкта, **результатом** якого є підкорення об'єкта; **процесу** використання погроз та насильства для досягнення мети (15) – (17). У британському англомовному газетному дискурсі ця номінація вирізняє перелічені семантичні ознаки експліцитно через уточнення обставин залякування, а саме: а) залякування та приниження об'єкта у професійному сенсі (15); б) фізичне залякування та приниження у повсякденному житті (16), психологічне приниження та залякування об'єкта (17), порівн.:

- (15) *Paul Eagles secured an injunction against Joyce Pinfield and David Valentine by accusing them of violence and **intimidation**.*
(The Daily Mail, Oct. 8, 2007, p.37.)
- (16) *In a society riven by chaos, where citizens are afraid to walk the streets, who should accept responsibility for restoring order? The government? The police? Or the people, meeting the **intimidation** with a greater show of force?*
(Daily Post, Sept. 28, 2007, p.4.)
- (17) *Nashi, a 100,000-strong youth movement and tool of the Kremlin, sees nothing wrong in launching a six-month campaign of psychological **intimidation** directed*

at the British ambassador because he attended an opposition conference. This intimidation took the form of advertising his movements, shouting abuse at him while he shopped, and heckling him when he spoke in public.

(Sunday Times, Sept. 9, 2007, p.22.)

Menace (n, U) позначає небезпеку, явище або людину, що втілює цю небезпеку (18), (19), **процес** залякування суб'єктом об'єкта небезпеки. У британському англломовному дискурсі ця номінація об'єктивує суб'єкт, тобто явище (18), (20) або людину(19), що являє собою загрозу або небезпеку об'єкту, тобто іншим людям, або іншим живим істотам (20), порівн.:

(18) *The aviation industry is obsessed to the point of hysteria with the threat of terrorism. Yet the safety of air travellers is less likely to be imperilled by a bomber than by the bombed: drunk and unruly aeroplane passengers are increasingly becoming a menace.*

(Sunday Times, Sept. 16, 2007, p.19.)

(19) *The mini menace was locked up in a secure welfare unit as authorities attempt to cure him of alcoholism and stop him committing crimes.*

(Daily Record, August 13, 2007, p.23.)

(20) *A NEW threat emerged for Britain's farmers last night as bluetongue disease - spread by midges - joined foot and mouth as a menace to their livestock.*

(Sunday Mercury, Sept. 23, 2007, p.31.)

Oppression (n, U) / to oppress має значення **процесу** пригнічення, пригноблення, утиснення прав людини; **стану** в якому людина почуває себе пригніченою та пригнобленою; це тривале жорстоке або несправедливе поводження суб'єкта влади, тиранія, стосовно підлеглих (24). У досліджуваному газетному дискурсі ця номінація актуалізує семантичну ознаку **процесу** пригнічення, пригноблення, утиснення прав людини з релігійних позицій (21); з позицій суспільної та класової диференціації (22); з позицій гендерної політики (23); з позицій відносин суб'єкта влади та підлеглих (24), порівн.:

(21) *The U.S. troop surge is not working but instead is playing into the propaganda of terrorists who characterize it as an American occupation and oppression of Islam.*

(International Herald Tribune, April 17, 2007, p.7.)

(22) *Keira Knightley is sublime as the high-society goddess who comes face to face with class oppression.*

(The Evening Standard, Sept. 7, 2007, p.50.)

(23) *No symbol of cultural difference is more emotive in modern Britain than the headscarf. To many non-Muslims it represents the refusal to integrate, resistance to UK foreign policy and the oppression of women.*

(The Financial Times, Sept. 14, 2007, p.10.)

(24) *Peter Fincham, controller of BBC1, is the latest to lay down before the forces of oppression after a promotional video wrongly suggested the Queen had stalked out on Annie Leibovitz.*

(The Observer, Oct. 7, 2007, p.13.)

Reign of terrorism має значення форми укладу життя або устрою держави в якому об'єкт (люди) знаходиться / живе та підпорядковується суб'єкту (правителю або іншим людям) під страхом смерті або насилля з боку суб'єкта. У досліджуваному дискурсі ця номінація віддзеркалює такі семантичні ознаки: а) форми державного устрою, що протиставляється демократичній формі правління (25) – (26); б) сімейний уклад життя (27); уклад життя невеликої групи людей (сусіди), порівн.:

- (25) *Under Saddam Hussein, Iraq was subjected to a **reign of terror**, but terrorism did not exist here in the manner it does now.*

(International Herald Tribune, June 22, 2004, p.5.)

- (26) *A grim reminder of Joseph Stalin's **reign of terror** in Russia emerged yesterday when the remains of almost three dozen bodies were found in a house in Moscow (Tony Halpin writes).*

(The Times, Oct. 5, 2007, p.43.)

- (27) *During his **reign of terror** Mark Campbell seemed a normal family man, living with wife Katherine.*

(The Mirror, Oct. 16, 2007, p.11.)

- (28) *Shaken Sheena Weir claims her family have been subjected to a **reign of terror** by her cop-hating neighbours - because her hubby is a PC.*

(News of the World, May. 20, 2007, p.28.)

Subversive (n, C) визначає людину, яка веде підірвну політичну діяльність з метою досягнення результатів у політичній сфері. Частиномовний дериват номінація *subversive (adj)* позначає такого, що має прагнення до повалення (режиму влади). У британському англомовному газетному дискурсі ця номінація актуалізує: а) людей, що борються за політичні свободи насильницькими методами (29); б) позначає предмет або суб'єкт із інтенціями до скидання влади (30), порівн.:

- (29) *People considered "**subversive**" were reportedly drugged, taken on board military aircraft, stripped naked and dumped, alive but unconscious, into the Rio de la Plata or the Atlantic Ocean.*

(The Independent, July 10, 2007)

- (30) *IT'S NO surprise that unemployment was lower in the GDR: not, as its rulers might have asserted, because East Germany was a workers' paradise but because if you are going to try to track your citizens' every **subversive** thought and action, you're going to need a lot of manpower.*

(The Evening Standard, April 12, 2007, p.24.)

Tyranny (n, U) позначає режим правління тирана, який використовує насильницький метод керування державою. У досліджуваному дискурсі ця номінація об'єктивує: а) семантичну ознаку режиму правління, протиставляючи його демократичному режиму правління (31) – (32); б) влада матеріального (грошей, коштовностей) над людиною (33).

- (31) *They can lead politicians down the fatal path to plebiscitary democracy, ruled by the short term and the instantly popular, attacked by philosophers from Burke to Mill as "**the tyranny** of prevailing opinion".*

(The Guardian, Oct. 17, 2007, p.31.)

- (32) *MILITARY rule is repugnant anywhere, but in Burma where the **tyranny** of the regime is so starkly contrasted against the peaceful uprising of the Buddhist monks, it somehow seems more brutal.*

(The Mirror, Sept. 29, 2007, p.21.)

- (33) *If once the overweening power of the unions was called the British disease, now the weakness of trade unions symbolises a very different British sickness - the **tyranny** of wealth and the hegemony of money.*

(The Guardian, Sept. 11, 2007, p.37.)

Revolutionary (n, C) позначає предмет, явище або людину, що має відношення до революції, або сутність революції, людина, яка підтримує революцію та приймає у

ній участь. У британському англломовному газетному дискурсі ця номінація експлікує семантичну ознаку *революційності, тобто прогресу, у розробці технологій та нововведень у техніці* (34) – (36), та позначає людей, що борються за незалежність свого народу та держави різнманітними методами (насильницькими або терористичними) (37).

(34) *The core of the 71-minute documentary is an exclusive interview with the Coventry-born inventor, as he discusses the trials and tribulations of patenting his **revolutionary** aero-engine.*
(Coventry Evening Telegraph, Oct. 17, 2007, p.2.)

(35) *A REGISTERED blind man who underwent **revolutionary** stem cell treatment has been told he must wait to find out if he will regain his sight.*
(Evening News, Sept. 27, 2007, p.24.)

(36) *AN Irish healthcare company has broken into the lucrative export market to the US with a **revolutionary** anti-hair loss product*
(The Mirror, Sept. 27, 2007, p.14.)

(37) *PRESIDENT Bush plans to brand Iran's **Revolutionary** Guard Corps a foreign terrorist organization.*
(Daily Record, August 16, 2007, p.8.)

Violence (n, U) визначає **процес** застосування суб'єктом фізичної сили з **метою** нанесення ушкоджень об'єкту (людині або речі); дію або поведінку суб'єкта, що можуть бути охарактеризовані таким чином; **процес** використання суб'єктом об'єкта, що тягнє до силового втручання у права та свободи об'єкта. У аналізованому газетному дискурсі ці ознаки об'єктивують: *насилля на релігійному підґрунті* (38); *на кримінальному підґрунті* (39) – (40); *на політичному підґрунті* (41).

(38) *"In a world wounded by conflicts, where **violence** is committed in God's name, it is important to repeat that religion should not be a vehicle of hatred," said the Pope to an audience of Christians, Muslims, Buddhists, Jews and Zoroastrians.*
(Daily Telegraph, Oct. 22, 2007, p.16.)

(39) *Girls who get drunk are seen as more responsible for their own violation, but boys who get drunk are seen as less responsible for their **violence**.*
(The Guardian, Oct. 20, 2007, p.9.)

(40) *POLICE have launched a month-long campaign to tackle domestic **violence** and drunk and disorderly behaviour in the Midlands.*
(Sunday Mercury, Oct. 14, 2007, p.27.)

(41) *They must immediately stop the **violence** and begin a genuine negotiation for a return to democracy.*
(The Evening Standard, Sept. 27, 2007, p.6.)

Отримані дані дозволяють уточнити структуру фреймової мережі понятійного складника концепту ТЕРОРИЗМ. Слот ядерного акціонального фрейму за С.П. Жаботинською [3,15] [ХТОСЬ агент – суб'єкт ТЕРОРИЗМУ діє на пацієнса об'єкта тероризму ТАК] доповнюється інформацією, яка конкретизує засоби здійснення ТЕРОРИЗМУ. Вони охоплюють ТЕРОРИСТИЧНЕ ПРАВЛІННЯ (REIGN OF TERRORISM), що може бути реалізоване як ЗНИЩУВАННЯ (DESTRUCTION), ПРИГОЛОМШЕННЯ (CONSTERNATION), ЗАЛЯКУВАННЯ (INTIMIDATION), ПРИГНІЧЕННЯ (OPPRESSION), ТИРАНІЯ (TYRANNY), НАСИЛЬСТВО (VIOLENCE). У контексті дискурсу ці ЗАСОБИ можуть бути інтерпретовані як МЕТА/РЕЗУЛЬТАТ дії суб'єкту тероризму, мотивованого бажанням суб'єкту вплинути на об'єкт, щоб змінити політичне або соціальне становище. Це дозволяє розширити слот акціонального фрейму [ХТОСЬ суб'єкт ТЕРОРИЗМУ діє задля

МЕТИ/РЕЗУЛЬТАТУ]. Слот акціонального фрейму [ХТОСЬ суб'єкт ТЕРОРИЗМУ діє ТАМ] доповнюється інформацією про СФЕРУ терористичної діяльності, якою є ПОЛІТИКА (POLICY), РЕЛІГІЯ (RELIGION), КРИМІНАЛ (CRIMINAL), ПОБУТ (EVERYDAY LIFE). Слот акціонального фрейму [ХТОСЬ суб'єкт ТЕРОРИЗМУ є ТАКИЙ] доповнюється інформацією про людей, що здійснюють терористичну діяльність, та являються ТИРАНАМИ (TYRANT), ПОВСТАНЦЯМИ (REBEL), РЕВОЛЮЦІОНЕРАМИ (REVOLUTIONARY), НАСИЛЬНИКАМИ (MENACE), БОРЦЯМИ (SUBVERSIVE), чия поведінка не відповідає морально-етичним нормам.

До перспектив дослідження можна віднести аналіз образного складника концепту ТЕРОРИЗМ.

SUMMARY

In this article the synonymic line of the concept's TERRORISM key-word is analysed. This gives an opportunity to distinguish the differential features of the analysed concept. These marks are found out in the component analysis of nominations, which constitute this synonymic line. The received results give an opportunity to refine the frame structure of the notional component of the concept TERRORISM.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные вопросы семантики.– М.: Гнозис, 2005.–326 с.
2. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. – Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та., 2001. – 123с.
3. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського університету. – 1999. – Вип. 11. – С. 12-25.
4. Залевская А.А. Некоторые вопросы отображения реальности у пользователя языком // Реальность, язык и сознание. – Тамбов: ТГУ, 1999. – С. 4-14.
5. Карасик В.И. Языковой круг: Личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
6. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Базовые характеристики концептов в лингвокультурной концептологии // Антология концептов. – М.: Гнозис, 2007. – С. 12-13.
7. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З.Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина / Под общей ред. Е.С.Кубряковой. – М.: Моск. гос. ун-т, 1996. – 245 с.
8. Мартинюк А.П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці // Вісник Ужгородського національного університету. – 2006. – С.93-107.
9. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. - № 1. – С. 53-64.
10. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж : Истоки, 2003. – 191с.
11. Шевченко И.С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике// Вісник Харк. ун-та ім. Каразіна. – 2007. - №725. – С. 192-195.
12. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Limited. – 2001. – 1668p.
13. Roget's College Thesaurus in Dictionary Form. – The New American Library, Inc. – 1978. – 572p.
14. The Oxford Dictionary of English Etymology. – Clarendon Press. Oxford. – 1996. – 1024p.
15. The Oxford Reference Dictionary. – Clarendon Press. Oxford. – 1992. – 972p.
16. The Oxford English Dictionary. Volume XVII – Clarendon Press. Oxford. – 1991. – 1015p.
17. The Oxford Encyclopedic English Dictionary. – Clarendon Press. Oxford. – 1991. – 1754p.
18. Webster's New World College Dictionary. – Webster's New World. – 2000. – 1716p.

Надійшла до редакції 26 жовтня 2007 р.